

ABC

wybranych zagadnień z ustawy o ochronie danych osobowych

Generalny Inspektor
Ochrony Danych Osobowych

BIURO GENERALNEGO INSPEKTORA
OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH

ul. Stawki 2, 00-193 Warszawa

tel.: (22) 860 70 81

fax: (22) 860 70 86

kancelaria@giodo.gov.pl

www.giodo.gov.pl

Opracowanie: Monika Krasieńska –
Dyrektor Departamentu Orzecznictwa, Legislacji i Skarg
Sylwia Mizerek –
Zastępca Dyrektora Departamentu Orzecznictwa, Legislacji i Skarg

© Copyright by GIODO

ISBN 978-83-7666-158-2

Druk: Wydawnictwo Sejmowe
Wydanie drugie poprawione
Warszawa, grudzień 2011

Spis treści

Wstęp	5
I. Procedura rozpatrywania skarg w sprawach ochrony danych osobowych	6
II. Zakres stosowania ustawy o ochronie danych osobowych	10
III. Zasady przetwarzania danych osobowych	11
1. Zasada legalności	12
2. Zasada celowości	16
3. Zasada merytorycznej poprawności (prawdziwości)	16
4. Zasada adekwatności	17
5. Zasada ograniczenia czasowego	18
IV. Wykonywanie obowiązku informacyjnego	19
V. Sposób realizacji obowiązków administratora danych i praw osób, których dane dotyczą – pytania i odpowiedzi	25

Wstęp

W polskim ustawodawstwie zasada ochrony danych osobowych została wprowadzona Konstytucją RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. w art. 51, z którego wynika, że nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby (ust. 1), każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych; ograniczenie tego prawa może określić ustawa (ust. 3) oraz każdy ma prawo do żądania sprostowania i usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą (art. 51 ust. 4).

Konkretyzacją normy konstytucyjnej są przepisy ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. Z 2002 r. nr 101, poz. 926 ze zm.) stanowiące jednocześnie implementację dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. (95/46/WE) w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych oraz swobodnego przepływu tych danych. Dyrektywa ta miała służyć zapewnieniu jednolitego minimalnego poziomu ochrony prywatności osób fizycznych, których dane osobowe są przetwarzane oraz zapewnić swobodny przepływ tych danych pomiędzy krajami członkowskimi Unii Europejskiej.

Od chwili wejścia w życie przepisów o ochronie danych osobowych zostały ujednolicone standardy w zakresie przetwarzania i ochrony danych osobowych. Osoby, których dane dotyczą wyposażone zostały w instrumenty kontroli przebiegu procesu przetwarzania ich danych, zaś na administratorów danych nałożono szereg obowiązków. Precyzując zakres obowiązków podmiotów przetwarzających dane, ustawa określiła także zakres ich praw. Koncepcja ochrony danych osobowych prezentowana w świetle omawianej ustawy opiera się bowiem na balansowaniu interesów, tj, z jednej strony na prawie do ochrony prywatności a z drugiej na prawie do informacji o osobie, której dane dotyczą. Wyważenie tych praw jest często bardzo trudne, o czym świadczą rozbieżne stanowiska doktryny oraz niejednorodność orzecznictwa sądowno-administracyjnego w sprawach prowadzonych przez Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych.

W obliczu postępującej informatyzacji życia społecznego, rozwoju nowych technologii, globalizacji, funkcjonowanie jednostki w strukturze społeczeństwa staje się w zasadzie niemożliwe bez szerokiej ingerencji w jej sferę prywatności. Każda osoba, której prawa zostaną naruszone może się jednak zwrócić o zbadanie procesu przetwarzania jej danych, a rozpatrywanie skarg i przeprowadzanie czynności kontrolnych mających na celu zbadanie czy nie doszło do naruszeń

ustawy o ochronie danych osobowych jest jednym z naczelných zadań Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych.

I. Procedura rozpatrywania skarg w sprawach ochrony danych osobowych

1. Skargi

Do zadań Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych należy m.in. – stosownie do art. 12 pkt 2 ustawy o ochronie danych osobowych – wydawanie decyzji administracyjnych i rozpatrywanie skarg w sprawach wykonania przepisów o ochronie danych osobowych. Postępowania wszczynane jest zwykle na wniosek osób zainteresowanych. Podejmowane są również czynności z urzędu, w związku z powzięciem informacji o naruszeniu przepisów ustawy.

2. Formalne warunki skargi

Wszczęcie postępowania administracyjnego na wniosek wiąże się z koniecznością dopełnienia przez osobę zainteresowaną określonych prawem wymogów. Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie danych osobowych, postępowanie w sprawach uregulowanych w niniejszej ustawie prowadzi się według przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego¹, o ile przepisy ustawy nie stanowią inaczej.

W korespondencji kierowanej do Generalnego Inspektora drogą elektroniczną lub tradycyjną, w celu zainicjowania postępowania administracyjnego, stosownie do art. 63 § 2 Kodeksu postępowania administracyjnego, wymagane jest wskazanie co najmniej:

- a) osoby, od której dane pochodzą (imienia i nazwiska), adresu (kodu pocztowego, miejscowości, ulicy i numeru domu),
- b) podpisu tej osoby,
- c) przedmiotu sprawy, której skarga dotyczy.

Skarga wniesiona pisemnie albo ustnie do protokołu powinna być podpisana przez wnoszącego, a protokół ponadto przez pracownika, który go sporządził.

¹ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2000 r. nr 98, poz. 1071 ze zm.).

Gdy podanie wnosi osoba, która nie może lub nie umie złożyć podpisu, podanie lub protokół podpisuje za nią inna osoba przez nią upoważniona, czyniąc o tym wzmiankę obok podpisu.

Podanie (w tym skarga) wniesione w formie dokumentu elektronicznego powinno być uwierzytelnione przy użyciu mechanizmów określonych w ustawie o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne² oraz zawierać dane w ustalonym formacie, zawartym we wzorze podania określonym w odrębnych przepisach, jeżeli te przepisy nakazują wnoszenie podań według określonego wzoru.

Nieuzupełnienie wskazanych braków w wyznaczonym dla tej czynności terminie skutkuje pozostawieniem skargi bez rozpoznania.

Osoba składająca skargę jest zobowiązana także wnieść opłatę skarbową³ do organu podatkowego (jest nim Prezydent m.st. Warszawy) a fakt ten udokumentować Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych w momencie wniesienia skargi. Opłata skarbowa pobierana jest za dokonanie przez Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych czynności urzędowej w postaci wydania decyzji administracyjnej w wysokości 10 zł. Obowiązek zapłaty powstaje z chwilą złożenia skargi do Generalnego Inspektora. Ponadto, w wysokości 17 zł pobierana jest opłata skarbowa za złożenie dokumentu stwierdzającego udzielenie pełnomocnictwa albo jego odpisu, wypisu lub kopii w postępowaniu administracyjnym. Obowiązek zapłaty powstaje z chwilą złożenia dokumentu w organie administracji publicznej (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy).

W przypadku nieuiszczenia opłaty (pomimo wezwania), skarga podlega zwrotowi.

3. Terminy rozpatrzenia skargi.

Ustawowym terminem do załatwienia sprawy jest okres 1 miesiąca. W przypadku sprawy szczególnie skomplikowanej termin może ulec przedłużeniu do 2 miesięcy.

² Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących cele publiczne (Dz.U. z 2005 r. nr 64, poz. 565 ze zm.).

³ Stosownie do przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz.U. nr 225, poz. 1635 ze zm.).

4. Pisemność postępowania.

Postępowanie jest prowadzone w formie pisemnej (stosownie do art. 14 § 1 kpa). W toku postępowania organ ochrony danych osobowych podejmuje czynności niezbędne do wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności związanych ze złożoną skargą: np. zwraca się do stron o złożenie pisemnych wyjaśnień, przysyłanie dokumentów, przeprowadzane są czynności kontrolne w siedzibie administratora danych.

5. Rozstrzygnięcie i odwołanie

W przypadku naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych GODO nakazuje, w drodze decyzji administracyjnej, przywrócić stanu zgodnego z prawem, poprzez:

- a) usunięcie uchybień,
- b) uzupełnienie, uaktualnienie, sprostowanie, udostępnienie lub nieudostępnienie danych osobowych,
- c) zastosowanie dodatkowych środków zabezpieczających zgromadzone dane osobowe,
- d) wstrzymanie przekazywania danych osobowych do państwa trzeciego,
- e) zabezpieczenie danych lub przekazanie ich innym podmiotom,
- f) usunięcie danych osobowych.

W przypadku usunięcia uchybień w toku postępowania lub jeszcze przed jego wszczęciem, postępowanie podlega umorzeniu.

Od wydanej decyzji stronom przysługuje prawo wniesienia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji, a następnie w przypadku utrzymania przez Generalnego Inspektora w mocy zaskarżonej decyzji, składana w terminie 30 dni skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie. W związku z wprowadzeniem w 2004 r. w Polsce dwuinstancyjnego postępowania sędowo-administracyjnego, od wyroku wydanego w I instancji przysługuje skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego, w terminie 30 dni od dnia doręczenia stronom odpisu orzeczenia z uzasadnieniem.

Ograniczenia w zakresie wydawania decyzji administracyjnej przez GIODO:

- ▶ decyzje Generalnego Inspektora nie mogą ograniczać swobody działania podmiotów zgłaszających kandydatów lub listy kandydatów w wyborach na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, do Sejmu, do Senatu i do organów samorządu terytorialnego, a także w wyborach do Parlamentu Europejskiego, pomiędzy dniem zarządzenia wyborów a dniem głosowania (art. 18 ust. 2 ustawy),
- ▶ w odniesieniu do zbiorów, które zostały uzyskane w wyniku czynności operacyjno-rozpoznawczych przez funkcjonariuszy organów uprawnionych do tych czynności, decyzje Generalnego Inspektora nie mogą nakazywać usunięcia danych osobowych zebranych w toku tych czynności prowadzonych na podstawie przepisów prawa (art. 18 ust. 2a ustawy),
- ▶ w przypadku, gdy przepisy innych ustaw przewidują odmienny tryb przywracania stanu zgodnego z prawem, stosuje się te przepisy a nie wydaje nakazy z ustawy o ochronie danych osobowych (art. 18 ust. 3 ustawy).

6. Wykonalność decyzji

Przed upływem terminu do wniesienia odwołania decyzja nie ulega wykonaniu. Wniesienie odwołania w terminie wstrzymuje wykonanie decyzji. Decyzja podlega wykonaniu przed upływem terminu do wniesienia odwołania, gdy jest zgodna z żądaniem wszystkich stron. Sąd administracyjny może wstrzymać wykonanie decyzji.

7. Inne uprawnienia organu ochrony danych osobowych

W przypadku stwierdzenia naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych przysługuje również możliwość:

- a) zawiadomienia organów ścigania o popełnieniu przestępstw określonych w przepisach karnych ustawy⁴,
- b) składania wniosków o ukaranie dyscyplinarne,
- c) występowania do administratorów danych o zmianę niewłaściwych praktyk (tzw. sygnalizacje),

⁴ Artykuł 49–54a ustawy o ochronie danych osobowych.

- d) występowania do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej albo o wydanie bądź zmianę aktów prawnych w sprawach dotyczących ochrony danych osobowych.

II. Zakres stosowania ustawy o ochronie danych osobowych

1. Zakres podmiotowy

- a) podmioty publiczne
- ▶ organy państwowe (np. NIK, Kancelaria Sejmu, Kancelaria Senatu, ZUS),
 - ▶ organy samorządu terytorialnego (np. wójt, burmistrz, prezydent miasta),
 - ▶ państwowe i komunalne jednostki organizacyjne (np. miejskie zakłady oczyszczania, miejskie zakłady komunikacji),
- b) podmioty prywatne
- ▶ podmioty niepubliczne realizujące zadania publiczne (np. prywatne zakłady opieki zdrowotnej, prywatne szkoły, itd.),
 - ▶ osoby fizyczne, tj. bez względu na np. ich narodowość, obywatelstwo, zdolność do czynności prawnych, wiek itp.
 - ▶ osoby prawne (np. stowarzyszenia, spółdzielnie, fundacje) i jednostki organizacyjne nie będące osobami prawnymi (np. nie mające osobowości prawnej spółki prawa handlowego)

Wyłączenia stosowania ustawy:

- ▶ osoby nieżyjące – ograniczenia w przetwarzaniu takich danych mogą jednak występować ze względu na ochronę powszechnych dóbr osobistych (kult pamięci osoby zmarłej),
- ▶ osoby fizyczne, prawne i jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, o ile nie przetwarzają danych w związku z działalnością zarobkową, zawodową lub dla realizacji celów statutowych,
- ▶ podmioty mające siedzibę albo miejsca zamieszkania w państwie trzecim, wykorzystujące środki techniczne znajdujące się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wyłącznie do przekazywania danych,
- ▶ osoby fizyczne, które wykorzystują dane wyłącznie w celach osobistych lub domowych.

2. Zakres przedmiotowy

- a) przetwarzanie danych osobowych w zbiorach prowadzonych w systemie papierowym (kartotekach, skorowidzach, księgach, wykazach i innych zbiorach ewidencyjnych),
- b) przetwarzanie danych osobowych w systemach informatycznych, także w przypadku przetwarzania danych osobowych poza zbiorem.

Wyłączenia stosowania ustawy:

- ▶ przetwarzanie danych osobowych w zbiorach doraźnych, tj. wyłącznie ze względów technicznych, szkoleniowych lub w związku z dydaktyką w szkołach wyższych, które po wykorzystaniu podlegają obowiązkowi niezwłocznego usunięcia albo anonimizacji – nie podlega reżimowi ustawy o ochronie danych osobowych za wyjątkiem przepisów stanowiących o zabezpieczeniu takich zbiorów przez okres ich funkcjonowania (rozdział 5 ustawy),
- ▶ ustawy nie stosuje się do prasowej działalności dziennikarskiej w rozumieniu prawa prasowego, działalności literackiej lub artystycznej, za wyjątkiem przepisów dotyczących zabezpieczeń i umożliwiających organowi ochrony danych osobowych pozyskanie wyjaśnień oraz złożenie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, o ile wolność wyrażania poglądów i rozpowszechniania informacji nie narusza istotnie praw i wolności osoby, której dane dotyczą,
- ▶ jeżeli umowa międzynarodowa, której stroną jest Rzeczpospolita jest stroną wyłączającą stosowanie ustawy,
- ▶ jeżeli przepisy odrębnych ustaw, które odnoszą się do przetwarzania danych, przewidują dalej idącą ich ochronę, niż wynika to z ustawy o ochronie danych osobowych, stosuje się przepisy tych ustaw.

III. Zasady przetwarzania danych osobowych

Główne zasady postępowania przy przetwarzaniu danych przy przetwarzaniu danych osobowych wyznacza art. 26 ust. 1 ustawy ujmując je w formę podstawowych obowiązków administratora danych. Z jego treści wynika, iż administrator danych przetwarzający dane powinien dołożyć szczególnej staranności w celu ochrony interesów osób, których dane dotyczą, a co za tym idzie ma on przestrzegać pewnych zasad:

- 1) zasady legalności – przetwarzać dane zgodnie z prawem,
- 2) zasady celowości – zbierać dane dla oznaczonych, zgodnych z prawem celów i nie poddawać ich dalszemu przetwarzaniu niezgodnemu z tymi celami, z zastrzeżeniem ust. 2,
- 3) zasady merytorycznej poprawności – dbać o merytoryczną poprawność danych,
- 4) zasady adekwatności danych – dbać o adekwatność danych w stosunku do celów, w jakich są przetwarzane,
- 5) zasady ograniczenia czasowego – przechowywać dane w postaci umożliwiającej identyfikację osób, których dotyczą, nie dłużej niż jest to niezbędne do osiągnięcia celu przetwarzania.

Przetwarzanie danych w celu innym niż ten, dla którego zostały zebrane, jest dopuszczalne, jeżeli nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą, oraz następuje:

- 1) w celach badań naukowych, dydaktycznych, historycznych lub statystycznych,
- 2) z zachowaniem przepisów art. 23 i 25.

Działania administratora polegające na respektowaniu interesów (zarówno majątkowych, jak i niemajątkowych) osób, których dane dotyczą, muszą się odznaczać „szczególną starannością”, a więc większą od „zwykłej”, „przeciętnej”, czy nawet „należytej”, o których mowa w kodeksie cywilnym.

1. Zasada legalności

Pierwszym obowiązkiem wymienionym w art. 26 ust. 1 jest obowiązek przetwarzania danych zgodnie z prawem określanym także jako zasada legalności.

Przetwarzanie danych osobowych przez administratora danych powinno odbywać się z zachowaniem przynajmniej jednej z przesłanek legalności przetwarzania określonych w ustawie o ochronie danych osobowych. W przypadku danych „zwykłych”, przesłanki te wymienia enumeratywnie art. 23 ustawy i są nimi:

- a) zgoda osoby, której dane dotyczą, chyba że chodzi o usunięcie dotyczących jej danych,
- b) niezbędność przetwarzania danych dla zrealizowania uprawnienia lub spełnienia obowiązku wynikającego z przepisu prawa,

- c) konieczność realizacji umowy, gdy osoba, której dane dotyczą jest jej stroną lub gdy przetwarzanie jest niezbędne do podjęcia działań przed zawarciem umowy na żądanie osoby, której dane dotyczą,
- d) przetwarzanie danych jest niezbędne do wykonania określonych prawnem zadań realizowanych dla dobra publicznego,
- e) przetwarzanie danych jest niezbędne dla wypełnienia prawnie usprawiedliwionych celów realizowanych przez administratorów danych albo odbiorców danych, a przetwarzanie danych nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą.

Za prawnie usprawiedliwiony cel uważa się w szczególności marketing bezpośredni własnych produktów i usług administratora danych oraz dochodzenie roszczeń z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej (art. 23 ust. 4 ustawy).

Odrębny reżim przetwarzania danych odnosi się do danych „szczególnie chronionych” (danych wrażliwych, sensytywnych). Ich przetwarzanie co do zasady jest zabronione.

Zgodnie z **art. 27 ust. 1 ustawy**, do danych szczególnie chronionych należy zaliczyć: dane ujawniające pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, przynależność wyznaniową, partyjną, związkową, jak również dane o stanie zdrowia, kodzie genetycznym, nałogach, życiu seksualnym oraz dane dotyczące skazań, orzeczeń o ukaraniu i mandatów karnych, a także innych orzeczeń wydanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym.

Przetwarzanie tej kategorii jest jednak dopuszczalne po spełnieniu jednej z przesłanek określonych w art. 27 ust. 2 ustawy, jeżeli:

- ▶ osoba, której dane dotyczą wyrazi na to zgodę na piśmie, chyba że chodzi o usunięcie dotyczących jej danych,
- ▶ przepis szczególny innej ustawy zezwala na przetwarzanie takich danych bez zgody osoby, której dane dotyczą i stwarza pełne gwarancje ich ochrony,
- ▶ przetwarzanie takich danych jest niezbędne dla ochrony żywotnych interesów osoby, której dane dotyczą, lub innej osoby, gdy osoba, której dane dotyczą nie jest fizycznie lub prawnie zdolna do wyrażenia zgody, do czasu ustanowienia opiekuna prawnego lub kuratora,
- ▶ jest to niezbędne do wykonywania statutowych zadań kościołów i innych związków wyznaniowych, stowarzyszeń, fundacji lub innych niezarobkowych organizacji, lub instytucji o celach politycznych, naukowych, religijnych, filozoficznych lub związkowych, pod warunkiem, że przetwarzanie danych dotyczy wyłącznie członków tych organizacji lub instytucji albo

osób utrzymujących z nimi stałe kontakty w związku z ich działalnością i zapewnione są pełne gwarancje ochrony przetwarzanych danych,

- ▶ przetwarzanie dotyczy danych, które są niezbędne do dochodzenia praw przed sądem,
- ▶ przetwarzanie jest niezbędne do wykonania zadań administratora danych odnoszących się do zatrudnienia pracowników i innych osób, a zakres przetwarzanych danych jest określony w ustawie,
- ▶ przetwarzanie jest prowadzone w celu ochrony stanu zdrowia, świadczenia usług medycznych lub leczenia pacjentów przez osoby trudniące się zawodowo leczeniem lub świadczeniem innych usług medycznych, zarządzania udzielaniem usług medycznych i są stworzone pełne gwarancje ochrony danych osobowych,
- ▶ przetwarzanie dotyczy danych, które zostały podane do wiadomości publicznej przez osobę, której dane dotyczą,
- ▶ jest to niezbędne do prowadzenia badań naukowych, w tym do przygotowania rozprawy wymaganej do uzyskania dyplomu ukończenia szkoły wyższej lub stopnia naukowego; publikowanie wyników badań naukowych nie może następować w sposób umożliwiający identyfikację osób, których dane zostały przetworzone,
- ▶ przetwarzanie danych jest prowadzone przez stronę w celu realizacji praw i obowiązków wynikających z orzeczenia wydanego w postępowaniu sądowym lub administracyjnym.

Zasada legalności:

- a) nie oznacza tylko zgodności przetwarzania danych osobowych z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych, ale także z wszelkimi obowiązującymi normami prawnymi, i to zarówno określonymi w przepisach o randze ustawy jak i aktach niższego rzędu (przepisy wykonawcze),
- b) nie obejmuje jednak postanowień umownych,
- c) zabrania (poza wyjątkami wskazanymi w ustawach odrębnych) zbierania danych w sposób ukryty, przez podsłuch, wariograf, czy z naruszeniem tajemnicy korespondencji. W wyroku z dnia 4 marca 2002 r. NSA podkreślił, że żadne względy natury organizacyjno – finansowej nie powinny być traktowane jako podstawa do sprzecznego z prawem przetwarzania danych osobowych przez banki (II SA 3144/01).

W zasadzie legalności szczególną rolę odgrywa przesłanka zgody osoby, której dane dotyczą.

Zgodnie z art. 7 pkt 5 ustawy o ochronie danych osobowych, przez zgodę osoby, której dane dotyczą, rozumie się oświadczenie woli, którego treścią jest zgoda na przetwarzanie danych osobowych tego, kto składa oświadczenie. Zgoda nie może być domniemana lub dorozumiana z oświadczenia woli o innej treści; zgoda może być odwołana w każdym czasie. W przypadku zgody na wykorzystywanie danych osobowych podlegających szczególnej ochronie zgoda musi być wyrażona na piśmie.

Z definicji tej nie wynikają szczegółowe zasady formułowania zgody, jednakże podkreślić należy, że z treści klauzul zgody na przetwarzanie danych osobowych powinno w sposób nie budzący wątpliwości wynikać, w jakim celu, w jakim zakresie i przez kogo dane osobowe mogą być przetwarzane. Wyrażający zgodę musi mieć pełną świadomość tego, na co się godzi. Stanowisko takie wyraził także Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 4 kwietnia 2003 r. (sygn. akt II SA 2135/2002), w uzasadnieniu którego zawarł stwierdzenie, iż zgoda na przekazywanie danych musi mieć charakter wyraźny, a jej wszystkie aspekty muszą być jasne dla podpisującego w momencie jej wyrażania. Czynności takiej nie legalizuje późniejsze poinformowanie o treści regulaminu, ani możliwość zgłoszenia zastrzeżeń wobec pewnych form przetwarzania danych.

Ponadto, oświadczenie o wyrażeniu zgody musi być przejawem wolnej i nieskrępowanej woli osoby je składającej. Nie może ona czuć się zmuszona do złożenia oświadczenia o wyrażeniu zgody na przetwarzanie jej danych osobowych.

Przykładowa treść klauzuli zgody na przetwarzanie danych osobowych

Wyrażam zgodę na przetwarzanie moich danych osobowych w zakresie obejmującym imię, nazwisko i adres zamieszkania, przez XYZ Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie (00-111), ul. Kwiatowa 1, w celach przesyłania ofert marketingowych, jak również na przekazywanie ich innym podmiotom.

Warszawa, dnia 5 lipca 2007 r.

Anna Kowalska

Wyrażenie zgody jest zbędne w sytuacji gdy:

- ▶ przetwarzanie danych jest dopuszczalne na podstawie odrębnych przepisów prawa (np. za zbędne należy uznać wyrażenie zgody na przetwarzanie danych w celu przeprowadzenia wywiadu środowiskowego przez pracownika pomocy społecznej, wobec istnienia przepisów ustawy o pomocy społecznej nakładającej obowiązek przeprowadzania takiego wywiadu),

- ▶ przetwarzanie danych jest dopuszczalne na podstawie innych przesłanek (np. w celu realizacji umowy).

2. Zasada celowości

Zasada ta zwana również zasadą związania z celem oznacza, iż zbieranie danych osobowych powinno być dokonywane dla oznaczonych, zgodnych z prawem celów i nie poddawane dalszemu przetwarzaniu niezgodnemu z tymi celami. Oznacza to, iż:

- ▶ zbierający dane nie może pominąć, ani zataić tego celu,
- ▶ nie można określać celu przetwarzania danych w sposób ogólnikowy,
- ▶ cel ten powinien być zakomunikowany zainteresowanemu przed tym zebraniem danych osobowych,
- ▶ niedopuszczalne jest uzależnianie zawarcia umowy od wyrażenia zgody na przetwarzanie danych w zupełnie innych celach (np. marketingu produktów i usług podmiotów trzecich).

Wyjątki od zasady celowości:

Przetwarzanie danych w celu innym niż ten, w którym zostały zebrane, jest dopuszczalne, jeżeli:

- 1) nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą, oraz następuje
- 2) w celach badań naukowych, dydaktycznych, historycznych lub statystycznych,
- 3) z zachowaniem przepisów art. 23 i 25 ustawy.

3. Zasada merytorycznej poprawności (prawdziwości).

Administrator danych jest obowiązany również zapewnić poprawność danych osobowych, tj. aby dane były zgodne z prawdą, pełne (kompletne) i aktualne.

W celu zapewnienia merytorycznej poprawności danych konieczne jest aby w procesie przetwarzania danych administrator danych:

- ▶ każdorazowo oceniał wiarygodność źródła pozyskania danych,
- ▶ wypracował tryb weryfikowania prawdziwości danych (w zależności od tego, czy dane są zwykle czy szczególnie chronione) oraz ustalił zasady postępowania w przypadku stwierdzenia nieprawdziwości danych – o dokonanych uaktualnieniu lub sprostowaniu danych, administrator danych jest obowiązany bez zbędnej zwłoki poinformować innych administratorów danych, którym udostępnił zbiór danych (art. 35 ust. 3 ustawy).

Naruszeniem tej zasady jest zbieranie danych ze źródeł niewiadomego pochodzenia, które nie gwarantują poprawności danych osobowych. Również względy natury technicznej (np. konstrukcja programów informatycznych, za pomocą których przetwarzane są dane osobowe) nie mogą decydować o przetwarzaniu danych nieprawdziwych, niekompletnych, czy nieaktualnych, o czym przesądził Wojewódzki Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 5 marca 2007 r., sygn. akt II SA/Wa 2328/06 (niepublikowany).

4. Zasada adekwatności

Zgodnie z zasadą adekwatności administrator powinien przetwarzać tylko takiego rodzaju dane i tylko o takiej treści, które są niezbędne ze względu na cel zbierania danych. Relewantność danych powinna być oceniana najpóźniej w momencie ich zbierania. Zatem administrator danych ma obowiązek dokonania w tym względzie oceny.

Zakres danych osobowych adekwatnych do celu przetwarzania oceniać trzeba każdorazowo z uwzględnieniem określonego stosunku prawnego, w związku z którym administrator danych przetwarza dane osobowe (wyrok NSA z dnia 27 listopada 2003 r., II SA 209/2003). W odniesieniu do umów uwzględnić należy ich charakter i znaczenie (wyrok NSA z dnia 19 grudnia 2001 r., II SA 2869/2000, ONSA 2003, nr 1, poz. 29).

Niekiedy ustawodawca wskazuje wprost w przepisach prawa na zakres danych adekwatnych do celu przetwarzania. Przepisy takie mają charakter *lex specialis* i wyłączają stosowanie zasady adekwatności. Przykładem takiej sytuacji jest art. 112b ustawy prawo bankowe, zgodnie z którym banki mogą przetwarzać, w celach prowadzonej działalności bankowej, informacje zawarte w dokumentach tożsamości osób fizycznych).

- ▶ posłużenie się określoną techniką zbierania danych (np. kopiowanie dokumentów) nie przesądza o naruszeniu zasady adekwatności (wyrok NSA z dnia 19 grudnia 2001 r., II SA 2869/2000, ONSA 2003, nr 1, poz. 29),
- ▶ dane osobowe nie mogą być zbierane na zapas, „na wszelki wypadek”, tj. bez wykazania celowości ich pozyskania i niezbędności dla realizacji zadań administratora danych.

Przykładowo za nieadekwatne uznać należało pozyskiwanie danych o wykształceniu i stanie cywilnym przy zawieraniu umów odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu mechanicznego (wyrok WSA z dnia 5 lutego 2003 r.,

sygn. akt II S.A. 3505/01), czy też zbieranie przez bank danych osobowych klientów w zakresie poprzednich adresów zameldowania, kategorii i daty nadania uprawnienia do kierowania pojazdem silnikowym oraz danych zawartych w świadectwie pracy, dotyczących przebiegu zatrudnienia (wyrok WSA z dnia 24 listopada 2005 r., sygn. akt II SA /Wa 1335/05).

5. Zasada ograniczenia czasowego

Ustawa nakłada na administratora danych obowiązek przechowywania danych w postaci umożliwiającej identyfikację osób, których dotyczą, nie dłużej niż to jest niezbędne do osiągnięcia celu przetwarzania. Po osiągnięciu celu (np. wykonaniu zawartej umowy, upływie wskazanego w przepisach prawa okresu przechowywania danych) dane powinny zostać usunięte, zanonimizowane lub też przekazane podmiotowi uprawnionemu ustawowo do ich przejęcia od administratora (np. przekazane do archiwum państwowego). W tym celu administrator danych jest zobowiązany do stałego nadzorowania zawartości swoich zbiorów pod kątem konieczności usuwania danych zbędnych, albo do których przetwarzania przestał być upoważniony ustawowo lub w drodze umowy. Przykładowo, w kontekście przetwarzania danych osobowych przez Biuro Informacji Kredytowej Sąd wskazał, iż „(...) z chwilą całkowitej spłaty kredytu (zamknięcia rachunku bankowego) kończy się prawne zezwolenie na przetwarzanie danych osobowych tych osób, których rachunki zostały zamknięte. Osiągnięty zostaje wówczas cel, w jakim dane te były przetwarzane” (wyrok WSA z dnia 22 lutego 2005 r., sygn. akt II SA /Wa 2030/04, LEX nr 164935).

Uwaga! W razie wykazania przez osobę, której dane osobowe dotyczą, iż są one niekompletne, nieaktualne, nieprawdziwe lub zostały zebrane z naruszeniem ustawy albo są zbędne do realizacji celu, dla którego zostały zebrane, administrator danych jest obowiązany, bez zbędnej zwłoki, do uzupełnienia, uaktualnienia, sprostowania danych, czasowego lub stałego wstrzymania przetwarzania kwestionowanych danych lub ich usunięcia ze zbioru, chyba że dotyczy to danych osobowych, w odniesieniu do których tryb ich uzupełnienia, uaktualnienia lub sprostowania określają odrębne przepisy (art. 35 ust. 1 ustawy).

W przypadku, gdy administrator odmawia wypełnienia powyższego obowiązku, na wniosek podmiotu danych, Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych wydaje decyzję administracyjną nakazującą przywrócenie stanu zgodnego z prawem.

IV. Wykonywanie obowiązku informacyjnego

Istotnym obowiązkiem, jaki z mocy ustawy spoczywa na administratorze danych jest obowiązek informacyjny, o którym mowa w art. 24 ustawy o ochronie danych osobowych (gdy dane zbierane są bezpośrednio od osoby, której one dotyczą) i 25 ustawy o ochronie danych osobowych (w przypadkach gromadzenia danych ze źródeł pośrednich, np. od innych osób, niż ta której dotyczą zbierane dane osobowe).

Funkcją tych przepisów jest to, aby na podstawie uzyskanych informacji zainteresowany miał możliwość właściwego oceny sytuacji i podjęcia decyzji co do udostępnienia danych, a także, aby mógł wykonywać prawa przyznane mu w art. 32 ustawy o ochronie danych osobowych.

Dla wykonania obowiązku informacyjnego nie ma znaczenia:

- ▶ w jaki sposób dane są zbierane (drogą pisemną, telefonicznie, czy też w kontaktach bezpośrednich),
- ▶ w jaki sposób są utrwalane, ani też jaką postać ma zbiór, do którego są one wprowadzane (czy jest to zbiór prowadzony metodą tradycyjną, manualnie, czy też dane przetwarzane są w systemie informatycznym),
- ▶ czy zbiór już istnieje, czy dopiero powstanie na podstawie zgromadzonych danych.

Art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych stanowi, iż w przypadku zbierania danych osobowych od osoby, której one dotyczą, administrator danych jest obowiązany poinformować tę osobę o:

- 1) adresie swojej siedziby i pełnej nazwie, a w przypadku gdy administratorem danych jest osoba fizyczna – o miejscu swojego zamieszkania oraz imieniu i nazwisku,
- 2) celu zbierania danych, a w szczególności o znanych mu w czasie udzielania informacji lub przewidywanych odbiorcach lub kategoriach odbiorców danych,
- 3) prawie dostępu do treści swoich danych oraz ich poprawiania,
- 4) dobrowolności albo obowiązku podania danych, a jeżeli taki obowiązek istnieje, o jego podstawie prawnej.

Informacje te należy przekazać osobie, której dane dotyczą. Poinformowanie powinno mieć charakter indywidualny w tym znaczeniu, iż nie może być zastąpione np. ogłoszeniem, czy też adnotacją umieszczoną w regulaminie, jeśli osoba nie ma możliwości bezpośrednio zapoznania się z jego treścią.

Obowiązek ten powinien być wykonany w zasadzie przed rozpoczęciem zbierania danych. Ustawa nie zawiera bowiem w tym zakresie żadnych wskazówek, podobnie jak nie przesądza, w jakiej formie obowiązek informacyjny powinien być spełniony. Skoro zaś ustawodawca nie narzuca żadnej formy, należy uznać, iż jest ona w zasadzie dowolna (informacje mogą być udzielone np. ustnie).

Uwaga! Z punktu widzenia dowodowego wskazane jest posłużenie się formą pisemną. W razie bowiem ewentualnego sporu co do dopełnienia obowiązku informacyjnego, ciężar udowodnienia, że obowiązek ten w rzeczywistości został wykonany spoczywał będzie na administratorze danych.

Ważne jest także, aby przekazana osobie zainteresowanej informacja była pełna i zawierała wszystkie elementy wskazane w cytowanym art. 24 ustawy o ochronie danych osobowych. Konieczne jest też, aby była ona w dostateczny sposób wyodrębniona spośród innych informacji przekazywanych osobie zainteresowanej przez administratora danych, a także, aby była wyrażona w formie zrozumiałej dla adresata.

Dopełnienie obowiązku informacyjnego, o którym mowa w art. 24 ust. 1, powinno nastąpić z inicjatywy administratora danych. Nie jest tu potrzebna prośba, czy też wniosek ze strony zainteresowanego.

Wyłączenia obowiązku informacyjnego (art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie danych osobowych):

- 1) przepis innej ustawy zezwala na przetwarzanie danych bez ujawniania faktycznego celu ich zbierania,
- 2) osoba, której dane dotyczą, posiada informacje, o których mowa w ust. 1.

W tym drugim przypadku, wyłączenia obowiązku informacyjnego nie można oprzeć na subiektywnym odczuciu administratora danych, że osoba zainteresowana jest świadoma wszystkich okoliczności związanych ze zbieraniem jej danych osobowych. Musi być to okoliczność stwierdzona w sposób obiektywny i sprawdzona, czy rzeczywiście podmiotowi danych wszystkie informacje wymienione w art. 24 ust. 1 są znane.

Przykładowa klauzula informacyjna

Zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jednolity: Dz.U. z 2002 r. nr 101, poz. 926 ze zm.) informuję, iż:

- 1) administratorem Pani/Pana danych osobowych jest XYZ Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie (00-111), ul Kwiatowa 1, zwana dalej Spółką,
 - 2) Pani/Pana dane osobowe przetwarzane będą w celu marketingu produktów i usług Spółki i nie będą udostępniane innym odbiorcom,
 - 3) posiada Pani/Pan prawo dostępu do treści swoich danych oraz ich poprawiania,
 - 4) podanie Spółce danych osobowych jest dobrowolne.
-

Odrębnie ustawodawca uregulował obowiązek informacyjny spoczywający na administratorze danych, w sytuacji, gdy gromadzi on informacje o określonych osobach z innych źródeł, niż one same. Obowiązek ten uregulowany został w art. 25 ustawy o ochronie danych osobowych.

W przypadku zbierania danych osobowych nie od osoby, której dane dotyczą, administrator danych jest obowiązany poinformować tę osobę, bezpośrednio po utrwaleniu zebranych danych, o:

- 1) adresie swojej siedziby i pełnej nazwie, a w przypadku gdy administratorem danych jest osoba fizyczna – o miejscu swojego zamieszkania oraz imieniu i nazwisku,
- 2) celu i zakresie zbierania danych, a w szczególności o odbiorcach lub kategoriach odbiorców danych,
- 3) źródle danych,
- 4) prawie dostępu do treści swoich danych oraz ich poprawiania,
- 5) uprawnieniach wynikających z art. 32 ust. 1 pkt 7 i 8 (tj. m.in. prawie złożenia sprzeciwu wobec przetwarzania danych w celach marketingowych lub wobec przekazywania ich innym podmiotom oraz żądania zaprzestania przetwarzania danych ze względu na szczególną sytuację osoby, której dane są przetwarzane).

Porównując ten obowiązek z obowiązkiem wynikającym z art. 24 ustawy wskazać można na trzy zasadnicze różnice:

- 1) czasu, w którym administrator ma przekazać informacje,
- 2) zakresu informacji, jakie mają być przez administratora udzielone,
- 3) zakresu okoliczności zwalniających administratora z obowiązku dostarczenia informacji.

Ad 1) O ile w przypadku obowiązku informacyjnego, o którym mowa w art. 24, informacje określone tym przepisem powinny być przekazane osobie, której dane dotyczą, przed pozyskaniem danych, o tyle w przypadku obowiązku informacyjnego, o którym mowa w art. 25, powinien być on wykonany – co wynika wprost z brzmienia ust. 1 – bezpośrednio po utrwaleniu zebranych danych. Chodzi przy tym o utrwalenie danych tej osoby, której informacje mają być przekazane, a nie utrwalenie wszystkich danych, które administrator danych zbiera w określonym celu.

Utrwalenie danych rozumieć należy jako zapisanie ich na jakimkolwiek nośniku (papierowym, elektronicznym lub innym). Zastrzeżenie, że udzielenie informacji nastąpić ma „bezpośrednio po” utrwaleniu danych wskazuje, że między tymi dwoma zdarzeniami, tj. utrwaleniem danych i poinformowaniem, nie może występować odstęp czasowy większy niż z obiektywnych powodów konieczny (J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona danych osobowych. Komentarz*, Lex a Wolters Kluwer business, Kraków 2007, s. 493–494). W wyroku z dnia 13 lipca 2004 r. (sygn. OSK 507/2004) Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż w sytuacji, gdy jeden podmiot kupił dane osobowe od innego, musi o tym niezwłocznie poinformować osoby, których dotyczy transakcja. Nie wolno wysyłać jednocześnie ofert marketingowych, gdyż dalsze korzystanie z takich danych zależy od zainteresowanych, którzy mogą zgłosić sprzeciw lub skorzystać z innych form kontroli. W innym wyroku (II SA 2665/2002) Sąd ten stwierdził zaś, że „Firma, która nabyła zbiór danych osobowych od innego administratora danych, powinna powiadomić klientów, że posiada ich dane, oraz dać im czas, aby mieli szansę wnieść sprzeciw na ich przetwarzanie w celach marketingowych. Niedotrzymanie tych warunków łamie przepisy o ochronie danych osobowych.”

Ad 2) Informacje, o których stanowi art. 25 ust. 1 są w znacznej części tożsame z tymi, o jakich mowa w art. 24 ust. 1. Różnica – w stosunku do art. 24 ust. 1 – polega na tym, że art. 25 ust. 1 dodatkowo zobowiązuje administratora danych do poinformowania o źródle, z którego pozyskał dane, oraz o służących zainteresowanemu uprawnieniach kontrolnych wynikających z art. 32 ust. 1 pkt 7 i 8 (tj. m.in. o prawie do wniesienia pisemnego, umotywowanego żądania zaprzestania przetwarzania jego danych ze względu na jego szczególną sytuację, oraz prawie wniesienia sprzeciwu wobec przetwarzania danych, gdy administrator danych zamierza je przetwarzać w celach marketingowych lub przekazywać je innemu administratorowi danych).

Ad 3) Art. 25 w ust. 2 zawiera poszerzony – w stosunku do art. 24 ust. 2 – katalog przypadków pozwalających administratorowi danych odstąpić od przekazania informacji. Należą do niego przypadki, gdy:

- 1) przepis innej ustawy przewiduje lub dopuszcza zbieranie danych osobowych bez wiedzy osoby, której dane dotyczą,
- 2) dane te są niezbędne do badań naukowych, dydaktycznych, historycznych, statystycznych lub badania opinii publicznej, ich przetwarzanie nie narusza praw lub wolności osoby, której dane dotyczą, a spełnienie wymagań określonych w ust. 1 wymagałoby nadmiernych nakładów lub zagrażałoby realizacji celu badania,
- 3) dane są przetwarzane przez administratora, o którym mowa w art. 3 ust. 1 i ust. 2 pkt 1, na podstawie przepisów prawa,
- 4) osoba, której dane dotyczą, posiada informacje, o których mowa w ust. 1.

Przykładowa klauzula informacyjna

Zgodnie z art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jednolity: Dz.U. z 2002 r. nr 101, poz. 926 ze zm.) informuję, iż:

- 1) administratorem Pani/Pana danych osobowych jest XYZ Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie (00-111), ul Kwiatowa 1, zwana dalej Spółką,
- 2) Pani/Pana dane osobowe przetwarzane będą w celu marketingu produktów i usług Spółki i nie będą udostępniane innym odbiorcom,
- 3) Spółka pozyskała Pani/Pana dane osobowe od IJK Sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie (10-001), ul. Zielna 100,
- 4) posiada Pani/Pan prawo dostępu do treści swoich danych oraz ich poprawiania,
- 5) na podstawie art. 32 ust. 1 pkt 7 ustawy o ochronie danych osobowych przysługuje Pani/Panu prawo wniesienia pisemnego, umotywowanego żądania zaprzestania przetwarzania Pani/Pana danych ze względu na Pani/Pana szczególną sytuację, jak również – na podstawie art. 32 ust. 1 pkt 8 ustawy o ochronie danych osobowych ma Pani/Pan prawo wniesienia sprzeciwu wobec przetwarzania Pani/Pana danych w celach marketingowych lub wobec przekazywania ich innemu administratorowi danych.

W odróżnieniu od obowiązku informacyjnego, o którym mowa w art. 24 i 25 ustawy o ochronie danych osobowych, które realizowane są z inicjatywy administratora danych, pozostaje obowiązek informacyjny uregulowany w art. 33 ustawy, realizowany na wniosek zainteresowanego.

Przepis ten w ust. 1 stanowi, iż na wniosek osoby, której dane dotyczą, administrator danych jest obowiązany, w terminie 30 dni, poinformować o przysłu-

gujących jej prawach oraz udzielić, odnośnie jej danych osobowych, informacji wymienionych w art. 32 ust. 1 pkt 1–5a, dotyczących m.in.:

- 1) faktu istnienia zbioru, oraz ustalenia administratora danych, adresu jego siedziby i pełnej nazwy, a w przypadku gdy administratorem danych jest osoba fizyczna – jej miejsca zamieszkania oraz imienia i nazwiska,
- 2) celu, zakresu i sposobu przetwarzania danych zawartych w takim zbiorze,
- 3) tego, od kiedy przetwarza się w zbiorze dane jej dotyczące, oraz podania w powszechnie zrozumiałej formie treści tych danych,
- 4) informacji o źródle, z którego pochodzą dane jej dotyczące, chyba że administrator danych jest zobowiązany do zachowania w tym zakresie w tajemnicy informacji niejawnych lub zachowania tajemnicy zawodowej,
- 5) informacji o sposobie udostępniania danych, a w szczególności informacji o odbiorcach lub kategoriach odbiorców, którym dane te są udostępniane.

Również na wniosek osoby zainteresowanej wymienionych informacji udziela się na piśmie.

Wyjątki:

Realizacji uprawnień kontrolnych można odmówić osobie, której dane dotyczą, gdy udostępnienie informacji spowodowałoby:

- 1) ujawnienie wiadomości zawierających informacje niejawne,
- 2) zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa, życia i zdrowia ludzi lub bezpieczeństwa i porządku publicznego,
- 3) zagrożenie dla podstawowego interesu gospodarczego lub finansowego państwa,
- 4) istotne naruszenie dóbr osobistych osób, których dane dotyczą, lub innych osób.

Wywiązywanie się przez administratora danych z obowiązków informacyjnych może być przedmiotem badania przez Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych w ramach postępowania administracyjnego wszczętego z urzędu lub zainicjowanego skargą osoby, wobec której obowiązek ten nie został zrealizowany.

W kontekście realizacji obowiązków informacyjnych należy również zwrócić uwagę na art. 54 ustawy o ochronie danych osobowych, który przewiduje odpowiedzialność karną i sankcje w postaci kary grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku wobec osoby administrującej zbiorem da-

nych, która nie dopełnia obowiązku poinformowania osoby, której dane dotyczą, o jej prawach lub nie przekazuje jej informacji umożliwiających korzystanie z praw przyznanych jej w ustawie o ochronie danych osobowych.

V. Sposób realizacji obowiązków administratora danych i praw osób, których dane dotyczą – pytania i odpowiedzi

Czy administratorem danych w spółce prawa handlowego jest ta spółka, czy też są to jej organy, osoby zasiadające w organach tej spółki czy też osoby pełniące funkcje kierownicze w spółce?

Pojęcie administratora danych zdefiniowane zostało w art. 7 pkt 4 ustawy o ochronie danych osobowych. Zgodnie z tym przepisem jest to organ, jednostka organizacyjna, podmiot lub osoba, o których mowa w art. 3, decydujące o celach i środkach przetwarzania danych.

Administratorem danych osobowych wykorzystywanych w zakresie działalności prowadzonej przez przedsiębiorcę jest, co do zasady, przedsiębiorca. Administratorem takich danych jest w szczególności spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka akcyjna, spółka jawna oraz spółka komandytowa. Tak więc administratorem danych jest sama spółka prawa handlowego, nie zaś jej organy, osoby zasiadające w organach tej spółki lub pełniące w niej funkcje kierownicze.

W przypadku osoby prowadzącej działalność gospodarczą jest ona administratorem danych także wtedy, gdy wyznaczy pracownika odpowiedzialnego za przetwarzanie danych osobowych.

Czym są dane osobowe, jak interpretować art. 6 ust. 3 ustawy o ochronie danych osobowych?

Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych za dane osobowe uważa się wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej. Osobą możliwą do zidentyfikowania jest osoba, której tożsamość można określić bezpośrednio lub pośrednio, w szczególności przez powołanie się na numer identyfikacyjny albo jeden lub kilka specyficznych czynników określających jej cechy fizyczne, fizjologiczne, umysłowe, ekonomiczne, kulturowe lub społeczne (art. 6 ust. 2 ustawy). Stosownie do ust. 3 powołanego przepisu, informacji nie uważa się za umożliwiającą

określenie tożsamości osoby, jeżeli wymagałoby to nadmiernych kosztów, czasu i działań. Danymi osobowymi będą zatem zarówno takie dane, które pozwalają na określenie tożsamości konkretnej osoby, jak i takie, które nie pozwalają na jej natychmiastową identyfikację, ale są, przy pewnym nakładzie kosztów, czasu i działań, wystarczające do jej ustalenia. Daną osobową będzie taka informacja, która pozwala na ustalenie tożsamości danej osoby, bez nadzwyczajnego wysiłku i nakładów, zwłaszcza przy wykorzystaniu łatwo osiągalnych i powszechnie dostępnych źródeł. Poza zakresem przedmiotowej definicji znajdzie się zatem taka informacja, na podstawie której identyfikacja osoby wymagać będzie nieracjonalnych, nieproporcjonalnie dużych nakładów kosztów, czasu lub działań.

W świetle powyższej definicji należy przyjąć, że danymi osobowymi nie będą pojedyncze informacje o dużym stopniu ogólności, np. nazwa ulicy i numer domu czy wysokość wynagrodzenia. Informacja ta będzie jednak stanowić daną osobową wówczas, gdy zostanie zestawiona z innymi dodatkowymi informacjami, które w konsekwencji można odnieść do konkretnej osoby. Przykładem pojedynczej informacji stanowiącej daną osobową jest natomiast numer PESEL, który zgodnie z art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (t.j. Dz.U. z 2010 r. nr 217, poz. 1427 ze zm.) jest 11-cyfrowym symbolem numerycznym, jednoznacznie identyfikującym osobę fizyczną, w którym sześć pierwszych cyfr oznacza datę urodzenia (rok, miesiąc, dzień), kolejne cztery – liczbę porządkową i płeć osoby, a ostatnia jest cyfrą kontrolną służącą do elektronicznej kontroli poprawności nadanego numeru ewidencyjnego. Można więc stwierdzić, że numer PESEL *ex definitione* stanowi daną osobową, a jej przetwarzanie podlega wszelkim rygorom przewidzianym w ustawie o ochronie danych osobowych. Ustawodawca formułując art. 6 ustawy o ochronie danych osobowych posłużył się klauzulą generalną. Tym samym nie określił zamkniętego katalogu informacji stanowiących dane osobowe. Dlatego też przy rozstrzyganiu czy określona informacja lub informacje stanowią dane osobowe, w większości przypadków, nieuniknione jest dokonanie zindywidualizowanej oceny, przy uwzględnieniu konkretnych okoliczności oraz rodzaju środków czy metod potrzebnych w określonej sytuacji do identyfikacji osoby.

W jakich okolicznościach adres poczty elektronicznej należy traktować jako daną osobową, w rozumieniu przepisów ustawy o ochronie danych osobowych?

Zgodnie z art. 6 ust. 1 o ochronie danych osobowych za dane osobowe uważa się wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej. Jednocześnie ust. 2 powołanego przepisu precyzuje, iż

osobą możliwą do zidentyfikowania jest osoba, której tożsamość można określić bezpośrednio lub pośrednio, w szczególności przez powołanie się na numer identyfikacyjny albo jeden lub kilka specyficznych czynników określających jej cechy fizyczne, fizjologiczne, umysłowe, ekonomiczne, kulturowe lub społeczne. Informacji nie uważa się za umożliwiającej określenie tożsamości osoby, jeżeli wymagałoby to nadmiernych kosztów, czasu lub działań (art. 6 ust. 3 powołanej ustawy).

W świetle cytowanej definicji, za dane osobowe uznaje się zarówno takie informacje, które pozwalają bezpośrednio na określenie tożsamości konkretnej osoby, jak również takie, które nie pozwalają na jej natychmiastową identyfikację, są jednakże przy pewnym nakładzie kosztów, czasu lub działań wystarczające do jej ustalenia. Nie stanowią natomiast danych osobowych takie informacje, na podstawie których nie jest możliwe zidentyfikowanie osoby oraz takie, na podstawie których wprawdzie można byłoby ją zidentyfikować, lecz wiązałyby się to z nadmiernymi kosztami, czasem lub działaniami.

Adres poczty elektronicznej będzie stanowił daną osobową, o ile nie będą zachodziły przesłanki z wyżej przytoczonego art. 6 ust. 3 ustawy. Adres poczty elektronicznej związany jest bowiem z usługą dostarczania/wysyłania wiadomości przy użyciu sieci telekomunikacyjnej. Podobnie jak numer telefonu komórkowego, adres poczty elektronicznej związany jest z infrastrukturą sieciową zarządzaną przez określonego operatora/dostawcę, u którego podczas tworzenia konta poczty elektronicznej rejestrowane są dane użytkownika. Istnieje zatem możliwość identyfikacji osoby będącej użytkownikiem danego adresu, podobnie jak na podstawie adresu IP użytkownika komputera. Elementarnym kryterium ułatwiającym uznanie adresu e-mail za daną osobową będzie w szczególności jego treść (np. zawierająca imię lub skrót imienia i nazwisko). Nie zawsze jednak adres ten prowadzi do identyfikacji osoby fizycznej. Adres poczty elektronicznej należy zatem traktować jako informację, która potencjalnie może być daną osobową, ale z uwzględnieniem wszelkich okoliczności występujących w konkretnym przypadku.

Czy dane osób zmarłych podlegają ochronie przewidzianej w ustawie o ochronie danych osobowych?

Ustawa o ochronie danych osobowych określa zasady postępowania przy przetwarzaniu danych osobowych oraz prawa osób fizycznych, których dane osobowe są lub mogą być przetwarzane w zbiorach danych (art. 2 ust. 1 ustawy).

Ustawę stosuje się zatem tylko do danych osobowych osób fizycznych. Zgodnie z powszechnie obowiązującą wykładnią osobą fizyczną jest człowiek uczest-

niczący w stosunkach prawnych. Zdolność prawna człowieka, a tym samym zdolność do bycia podmiotem praw i obowiązków ustaje z chwilą jego śmierci. Osoba zmarła nie może być podmiotem praw i obowiązków w stosunkach prawnych i nie może być uznana za osobę fizyczną.

Sama ustawa o ochronie danych osobowych, wśród przesłanek dopuszczalności przetwarzania danych wymienia zgodę osoby, której dane dotyczą, a także mówi m. in. o sprostowaniu, dostępie do danych, czy możliwości sprzeciwu wobec przetwarzania swoich danych. Skorzystać z tego rodzaju uprawnień może jedynie osoba żyjąca, której dane dotyczą.

W związku z powyższym ustawa o ochronie danych osobowych ma zastosowanie tylko do przetwarzania danych osobowych osób żyjących, a odmowę udzielania informacji na temat osób zmarłych z powołaniem się na ustawę o ochronie danych osobowych należy uznać za nieuzasadnioną.

W przypadku wykorzystania danych osób zmarłych (np. przesyłania ulotek reklamowych adresowanych do nieżyjącej osoby), osobom bliskim, których dobra osobiste, tj. na przykład kult pamięci o osobie zmarłej, zostały naruszone przysługuje prawo wystąpienia z powództwem cywilnym do sądu powszechnego.

Czy informacje o podmiotach prowadzących działalność gospodarczą podlegają ochronie wynikającej z przepisów ustawy o ochronie danych osobowych?

Mając na względzie m.in., iż art. 7a ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. nr 101, poz. 1178 z późn. zm.), zgodnie z którym ewidencja działalności gospodarczej jest jawna i dane osobowe w niej zawarte nie podlegają przepisom ustawy o ochronie danych osobowych, utracił moc obowiązującą z dniem 31 grudnia 2011 r. przyjmuje się, że z tą datą przepisy ustawy o ochronie danych osobowych dotyczą informacji identyfikujących przedsiębiorców w obrocie gospodarczym, o ile – dla konkretnego stanu faktycznego – informacje te będą stanowić dane osobowe w rozumieniu art. 6 tej ustawy.

Jak rozumieć pojęcie „doraźności” użyte w art. 2 ust. 3 ustawy o ochronie danych osobowych?

Artykuł 2 ust. 3 ustawy o ochronie danych osobowych stanowi, że w odniesieniu do zbiorów danych osobowych sporządzanych doraźnie, wyłącznie ze względów technicznych, szkoleniowych lub w związku z dydaktyką w szkołach wyższych, a po ich wykorzystaniu niezwłocznie usuwanych albo poddawanych anonimizacji, mają zastosowanie jedynie przepisy rozdziału 5 (dotyczące zabezpieczenia zbiorów danych osobowych).

Pojęcie „doraźności” użyte w powyższym artykule jest ocenne, niedookreślone. Ustawa o ochronie danych osobowych nie definiuje tego pojęcia. W tej sytuacji konieczne jest odwołanie się do konkretnych okoliczności faktycznych towarzyszących przetwarzaniu danych przez ich administratora, przetwarzającego je dla określonych, precyzyjnie wskazanych celów. Wykładni art. 2 ust. 3 nie można bowiem dokonywać w sposób abstrakcyjny, nie znając szczegółowo okoliczności przetwarzania danych w konkretnym przypadku. Nie ulega jednak wątpliwości, że istotną rolę w zakresie praktycznego rozumienia art. 2 ust. 3 odgrywa czynnik czasu, w ciągu którego dane osobowe są przetwarzane. Poza tym konieczne jest rozważenie celu (zadań), któremu służyć ma przetwarzanie danych w określonej strukturze. O ile pierwszy z tych czynników (czas) nie jest z oczywistych powodów ściśle, ustawowo określony (tzn. trudno o wskazanie ścisłych, czasowych granic zbioru doraźnego), o tyle pojęcie doraźności musi być uzależnione od celu przetwarzania danych w zbiorze. Jeżeli dane tworzące określoną strukturę służą realizacji zasadniczego, głównego celu przetwarzania, trudno uznać tę strukturę za zbiór doraźny. Nie zmienia tego okoliczność, że okres jej przetwarzania jest relatywnie krótki.

Czy jako zbiór danych można zakwalifikować zestaw danych, składający się z aplikacji składanych przez przyszłych pracowników (do celów rekrutacji). Aplikacje są przechowywane w systemie informatycznym, przy czym kryterium dostępu do tych informacji jest numer referencyjny bądź nazwa stanowiska, na które dana osoba aplikację złożyła?

Przez zbiór danych, zgodnie z definicją określoną w art. 7 pkt 1 ustawy o ochronie danych osobowych, rozumie się każdy posiadający strukturę zestaw danych o charakterze osobowym, dostępnych według określonych kryteriów, niezależnie od tego, czy zestaw ten jest rozproszony lub podzielony funkcjonalnie. Cechą wyróżniającą zbiór danych od innego zestawienia danych jest jego uporządkowany charakter, co zapewnia możliwość wyszukania konkretnych danych za pomocą określonego kryterium. Aby określony zestaw danych zakwalifikować jako zbiór w rozumieniu przepisów ustawy, wystarczające jest istnienie jednego kryterium wyszukiwawczego w zestawieniu danych. Z powyższego wynika przysługująca administratorowi danych dowolność w wyborze rodzaju kryterium dostępu, które w omawianym przypadku może stanowić również numer referencyjny. Możliwość wyszukania, według kryterium, którym może być numer referencyjny, bądź nazwa stanowiska, na które dana osoba aplikuje, dokumentu zawierającego dane osobowe, przesądza o uporządkowanym charakterze zestawienia danych i tym samym stanowi o zakwalifikowaniu tegoż

zestawienia jako zbioru danych w rozumieniu art. 7 pkt 1 ustawy o ochronie danych osobowych.

Jeżeli osoba przychodzi do Urzędu Miasta, w celu załatwienia swojej sprawy (dotyczącej np. wydania dowodu osobistego, wydania decyzji o warunkach zabudowy, przyznania dodatku mieszkaniowego), to czy urzędnik może uznać, że posiada ona informacje, o których mowa w art. 24 ustawy o ochronie danych osobowych, czy też należy spełnić wobec niej obowiązek informacyjny. Czy podanie danych jest w takim przypadku dobrowolne, czy jest obowiązkiem tej osoby?

Stosownie do art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych, w przypadku zbierania danych osobowych od osoby, której one dotyczą, administrator danych jest obowiązany poinformować tę osobę o:

1. adresie swojej siedziby i pełnej nazwie, a w przypadku gdy administratorem danych jest osoba fizyczna – o miejscu swojego zamieszkania oraz imieniu i nazwisku,
2. celu zbierania danych, a w szczególności o znanych mu w czasie udzielania informacji lub przewidywanych odbiorcach lub kategoriach odbiorców danych,
3. prawie dostępu do treści swoich danych oraz ich poprawiania,
4. dobrowolności albo obowiązku podania danych, a jeżeli taki obowiązek istnieje, o jego podstawie prawnej.

Zgodnie zaś z ust. 2 tego przepisu, ust. 1 nie stosuje się, jeżeli:

1. przepis innej ustawy zezwala na przetwarzanie danych bez ujawniania faktycznego celu ich zbierania,
2. osoba, której dane dotyczą, posiada informacje, o których mowa w ust. 1.

Na mocy art. 24 ust. 2 pkt 2 ustawy o ochronie danych osobowych administrator danych jest zwolniony z obowiązku wynikającego z art. 24 ust. 1, jedynie wtedy, gdy osoba, której dane dotyczą posiada wszystkie informacje zawarte w cytowanym ust. 1, a administrator danych ma co do tego pewność. Świadomość ta powinna ponadto mieć charakter obiektywny, a nie jedynie opierający się na subiektywnych odczuciach administratora danych. Przykładowo można wskazać, że sytuacja taka występuje w szczególności wtedy, gdy zainteresowany „zna administratora danych, orientuje się co do celu zbierania danych, wie, czy jest zobowiązany przepisami prawa do udzielenia informacji” (J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona Danych Osobowych. Komentarz*, Zakamycze

2004). Zakresem zastosowania art. 24 ust. 2 pkt 2 objęte są również te sytuacje, w których administrator danych pozostaje w stałych kontaktach z osobą, której dane dotyczą (A. Drozd, *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz. Wzory pism i przepisy*, LexisNexis, Warszawa 2004).

Z uwagi zatem na powyższe wskazać należy, iż o zwolnieniu z obowiązku informacyjnego na podstawie omawianego art. 24 ust. 2 pkt 2 ustawy o ochronie danych osobowych można mówić jedynie wówczas, gdy administrator danych ma pewność, że osoba, której dane dotyczą, posiada wszystkie informacje wymienione w art. 24 ust. 1.

Należy zaznaczyć, że wtedy, gdy dochodzi do ponownego zbierania danych (przez tego samego administratora, do tych samych celów), zwłaszcza w niedużym odstępie czasowym bądź już po raz kolejny, można powołać się na udzielone już wcześniej informacje. Pierwotne zaś poinformowanie powinno nastąpić przed rozpoczęciem zbierania danych, w niezbyt dużym odstępie czasowym. Istotne jest bowiem, aby informacje były już i jeszcze w świadomości osoby zainteresowanej, w czasie przekazywania danych osobowych.

Trzeba podkreślić, że w sytuacji, gdy obowiązujące przepisy prawa obligują podmiot danych do udostępnienia określonych informacji na swój temat, nie można mówić o dobrowolności ich podania.

Czy niepubliczny zakład opieki zdrowotnej może pozyskać od innych niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej – na potrzeby realizacji programu profilaktyki raka piersi – dane osobowe kobiet, bez ich wiedzy, w celu wysłania zaproszeń na bezpłatne badania profilaktyczne?

W pytaniu mowa jest o sytuacji, gdy niepubliczny zakład opieki zdrowotnej przetwarza dane osobowe kobiet, nie będących jego pacjentkami, w celu wysłania im zaproszeń na bezpłatne badania, np. mammograficzne. Dane te są pozyskiwane w związku z realizacją programu profilaktyki raka piersi od innych niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej, z których usług korzystają zapraszane na badania osoby. Jednocześnie, zakład opieki zdrowotnej pozyskujący dane nie informuje pacjentek o pozyskaniu ich danych osobowych z innych placówek. Tym samym nie dopełnia obowiązku informacyjnego wynikającego z art. 25 ustawy o ochronie danych osobowych.

Zgodnie z treścią powołanego przepisu, w przypadku, gdy dane osobowe zbierane są nie od osoby, której dane dotyczą, administrator danych jest obowiązany poinformować tę osobę, bezpośrednio po utrwaleniu zebranych danych (czyli zapisaniu ich na dowolnym nośniku, np. papierowym, informatycznym, magnetycznym) m.in. o celu i zakresie zbierania danych, a w szczególności

ści o odbiorcach lub kategoriach odbiorców danych, jak i źródle pozyskania danych oraz prawach przysługujących osobom, których dane zostały zgromadzone, wynikających z art. 32 ust. 1 pkt 7 i 8 ustawy.

W praktyce Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych zdarzył się przypadek, że w takiej sytuacji, jak opisana powyżej, zakład opieki zdrowotnej, prowadzący badania profilaktyczne, spełnił obowiązek informacyjny, wynikający z art. 25 ustawy o ochronie danych osobowych, ale dopiero po przesłaniu zaproszeń na badania profilaktyczne. Spowodowało to u kobiet, które takie zaproszenia otrzymały wątpliwości co do legalności działań tego zakładu. Tymczasem, zgodnie z art. 23 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie danych osobowych przetwarzanie danych jest dopuszczalne, w sytuacji, gdy jest to niezbędne do wykonania określonych prawem zadań realizowanych dla dobra publicznego. Powołany przepis stanowi zatem podstawę prawną przetwarzania danych przez zakład opieki zdrowotnej i jego działanie w tym zakresie jest działaniem legalnym. Jednak opóźnienie w spełnieniu tego obowiązku powoduje, że osoby, których dane dotyczą, jeszcze przed wykorzystaniem danych nie mają świadomości, co do możliwości skorzystania z takich praw, jak prawo wniesienia sprzeciwu wobec przetwarzania danych lub żądania zaprzestania ich przetwarzania.

Jakie warunki musi spełnić klauzula zgody, jaką firma zamierza zawrzeć w treści umów zawieranych z klientami?

Zgodnie z art. 7 pkt 5 ustawy o ochronie danych osobowych, przez zgodę osoby, której dane dotyczą rozumie się oświadczenie woli, którego treścią jest zgoda na przetwarzanie danych osobowych tego, kto składa oświadczenie. Zgoda nie może być domniemana lub dorozumiana z oświadczenia woli o innej treści; zgoda może być odwołana w każdym czasie

Z definicji tej nie wynikają szczegółowe zasady formułowania zgody, jednakże podkreśla się, że z treści zgody na przetwarzanie danych osobowych powinno w sposób nie budzący wątpliwości wynikać, w jakim celu, w jakim zakresie i przez kogo dane osobowe będą przetwarzane. Wyrażający zgodę musi mieć pełną świadomość tego, na co się godzi. Stanowisko takie wyraził także Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 4 kwietnia 2003 r. (sygn. akt II SA 2135/2002), w którego sentencji zawarł stwierdzenie, iż „Zgoda na przekazywanie danych musi mieć charakter wyraźny, a jej wszystkie aspekty muszą być jasne dla podpisującego w momencie jej wyrażania. Czynności takiej nie konwaliduje późniejsze poinformowanie o treści regulaminu, ani możliwość zgłoszenia zastrzeżeń wobec pewnych form przetwarzania danych”.

Czy prawidłową praktyką jest zamieszczanie w treści umowy zawieranej z klientem klauzuli zgody na przetwarzanie danych osobowych tak, by osoba zgadzająca się na zaproponowane warunki umowy, zgadzała się jednocześnie na przetwarzanie danych w celu wykonania tej umowy lub w innych celach wskazanych przez administratora?

Do Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych zwracają się osoby, które czują się zmuszane do wyrażania zgody na przetwarzanie ich danych osobowych. Do takich sytuacji dochodzi najczęściej, przy okazji zawierania różnego rodzaju umów. Sprzedawcy lub świadczeniodawcy usług sporządzają kwestionariusze, formularze zawierające w ich treści klauzulę zgody na przetwarzanie danych osobowych. Takie klauzule, obejmują zgodę na przetwarzanie danych w celu wykonania zawieranej umowy, a dodatkowo zgodę na wykonywanie innych operacji na danych osobowych np. ich przekazywanie innym podmiotom, udostępnianie, przekazywanie za granicę lub wykorzystywanie w celach marketingowych.

Z takiej konstrukcji klauzuli zgody wynika, że jeśli klient nie zgodzi się na wykorzystywanie jego danych osobowych w sposób określony przez firmę w treści klauzuli, to tym samym nie zgodzi się na ich wykorzystywanie w celu wykonania umowy. Formularze zawierające takie klauzule zgody są przedkładane do podpisu klientowi. Tym samym, klienci, przy okazji wypełniania przygotowanych przez różne firmy formularzy czy druków, są niejako zmuszani do wyrażania zgody na wykorzystywanie ich danych osobowych do określonych w klauzuli zgody celów, pozostając w przekonaniu, że bez wyrażenia tej zgody nie będą mogli skorzystać z produktów lub usług świadczonych przez firmę, czyli nie będą mogli zrealizować umowy.

Tymczasem, zgodnie z ustawą o ochronie danych osobowych, na wykorzystywanie danych w celu zawarcia lub wykonania umowy zgoda w ogóle nie jest potrzebna. Jednym z podstawowych warunków zgodnego z prawem przetwarzania danych osobowych jest bowiem spełnienie tylko jednego z pięciu warunków określonych w art. 23 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych. Zatem, jeśli zgodnie z pkt 3 tego przepisu, wykorzystywanie danych uzasadnia konieczność realizacji umowy, gdy osoba, której dane dotyczą jest jej stroną, lub gdy jest to konieczne do podjęcia koniecznych działań przed zawarciem takiej umowy, to dodatkowe żądanie zgody na przetwarzanie danych w celu realizacji umowy, jest zbędne. Jeśli firma gromadzi dane swojego przyszłego klienta i ma zamiar wykorzystywać je jedynie do celu realizacji umowy, którą z nim zawiera, nie powinna zwracać się o zgodę na przetwarzanie danych. Natomiast, gdyby firma zamierzała wykorzystać dane swoich klientów w innym celu niż

do realizacji lub wykonania umowy zawartej z klientem nie spełniając przy tym żadnego z warunków określonych w art. 23 ust. 1 pkt 2–5 ustawy, o taką zgodę powinna się zwrócić.

Zgodnie z art. 23 ust. 1 pkt 1 ustawy, administrator danych jest uprawniony do wykorzystywania danych osobowych, jeśli osoba, której dane dotyczą wyrazi na to zgodę. Ustawa o ochronie danych osobowych precyzuje pojęcie zgody. Zgodą (art. 7 pkt 5 ustawy) jest oświadczenie woli pochodzące od osoby, której dane dotyczą, którego treścią jest zgoda na przetwarzanie danych tego, kto składa to oświadczenie; zgoda nie może być domniemana lub dorozumiana z oświadczenia woli o innej treści; zgoda może być odwołana w każdym czasie.

Z definicji tej nie wynikają szczegółowe zasady formułowania klauzuli zgody, ale warto podkreślić, że, zgodnie z tą definicją, z treści zgody na przetwarzanie danych osobowych powinno w sposób nie budzący wątpliwości wynikać, w jakim celu, w jakim zakresie i przez kogo dane osobowe będą przetwarzane. Wyrażający zgodę musi mieć pełną świadomość tego, na co się godzi. Jednocześnie, podkreślenia wymaga czynnik woli osoby wyrażającej zgodę. Oświadczenie o wyrażeniu zgody musi być zgodne z zamiarem osoby. Nie może ona czuć się zmuszona do złożenia oświadczenia o wyrażeniu zgody.

Z powyższego wynika, że podmiot, który przy okazji zawierania umowy zamierza również pozyskać zgodę na przetwarzanie danych osobowych kontrahenta, zobligowany jest do wyodrębnienia oświadczenia, którego treścią jest zgoda na przetwarzanie danych osobowych, od oświadczenia wyrażającego chęć związania się postanowieniami umowy. Nie można bowiem utożsamiać woli zawarcia umowy ze złożeniem oświadczenia woli, na podstawie którego osoba, której dane dotyczą, zgadza się na wykorzystywanie jej danych osobowych do innych celów.

Powyższe stanowisko Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych znajduje potwierdzenie zarówno w orzecznictwie sądów administracyjnych, jak i doktrynie. Zgodnie z ugruntowanym w literaturze przedmiotu poglądem: jeżeli osoba zbierająca, czy w inny sposób przetwarzająca dane osobowe zwraca się o zgodę, musi to zostać sformułowane w sposób jednoznaczny i wyróżniać się spośród innych pochodzących od tej osoby informacji i oświadczeń (J. Barta, R. Markiewicz, *Ochrona danych osobowych. Komentarz*, Zakamycze 2001, s. 311). Zgodnie z treścią wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 listopada 2001 r. (sygn. akt II SA 2748/00) „nie ulega wątpliwości, iż celem osoby zawierającej umowę jest chęć nabycia oferowanego produktu za ustaloną opłatą, a nie chęć pozbycia się swojego prawa do ochrony danych osobowych określonego w art. 1 ust. 1 ustawy. Tym samym uznać należy, że działanie osób

dokonujących zamówienia jednego z oferowanych przez Spółkę produktów zmierzają do zawarcia stosownej umowy a nie wyrażenia zgody na przetwarzanie dotyczących ich danych osobowych”. W tym samym wyroku Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził również, iż udostępnienie danych osobowych podmiotom trzecim powinno być odrębnym oświadczeniem woli, nie musi bowiem dana osoba godzić się na udostępnienie swoich danych osobom trzecim. W literaturze przedmiotu prezentowany jest pogląd, iż jeśli oświadczenie woli o wyrażaniu zgody na przetwarzanie danych nie obejmowało możliwości udostępnienia danych innemu administratorowi, działanie takie jest niedopuszczalne, dla udostępnienia danych innym podmiotom konieczna jest dodatkowa zgoda osoby, której dane dotyczą (J. Barta, R. Markiewicz, *Ochrona danych osobowych. Komentarz*, Zakamycze 2002 s. 388; S. Grynhoffi P. Woźny, *Ochrona Danych Osobowych w praktyce*, pkt 2/2, s. 7–11).

Czy mogę zastrzec swoje dane osobowe, jeśli nie chcę, aby jakaś firma przysyłała mi ulotki, reklamujące swoje produkty lub przekazywała moje dane osobowe innym firmom?

Przepisy ustawy o ochronie danych osobowych nie przewidują możliwości „zastrzeżenia danych osobowych”.

Ustawa o ochronie danych osobowych, w art. 32 ust. 1 pkt 8, przyznaje natomiast, każdej osobie, której dane są przetwarzane w zbiorach danych prawo do kontroli ich przetwarzania, które można zrealizować poprzez wniesienie sprzeciwu wobec przetwarzania danych osobowych. Sprzeciw można wnieść wtedy, gdy administrator, jako przesłankę legalizującą przetwarzanie danych wskazuje art. 23 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy o ochronie danych osobowych, i gdy zamierza je przetwarzać w celach marketingowych lub wobec przekazywania jej danych osobowych innemu administratorowi danych.

W razie wniesienia sprzeciwu, dalsze przetwarzanie kwestionowanych danych jest niedopuszczalne. Administrator danych może jednak pozostawić w zbiorze imię lub imiona i nazwisko osoby, oraz numer PESEL lub adres wyłącznie w celu uniknięcia ponownego wykorzystania danych tej osoby w celach objętych sprzeciwem (art. 32 ust. 3 ustawy). W sytuacji nieuwzględnienia przedmiotowego sprzeciwu przez te podmioty, osobie, która z nim wystąpiła, przysługuje prawo wystąpienia do Generalnego Inspektora ze stosownej treści skargą.

Uprawnienie wynikające z powołanego art. 32 ust. 1 pkt 8 przysługuje osobie, której dane dotyczą, jedynie względem administratora danych. Administratorem danych jest – zgodnie z art. 7 pkt 4 ustawy o ochronie danych osobowych – organ, jednostka organizacyjna, podmiot lub osobę, o których mowa w art. 3

tej ustawy, decydujące o celach i środkach przetwarzania danych osobowych. Skierowanie takiego sprzeciwu, skutkuje brakiem możliwości przetwarzania danych osobowych dotyczących osoby z nim występującej, wyłącznie przez administratora danych będącego „odbiorcą” tego sprzeciwu. Nie oznacza to natomiast zakazu przetwarzania danych tej osoby przez innych administratorów posiadających już w prowadzonych przez siebie zbiorach dane osoby wnoszącej sprzeciw. Innymi słowy, sprzeciw skierowany do konkretnego administratora danych nie ma charakteru generalnego i w żaden sposób nie wpływa na przetwarzanie danych przez pozostałych administratorów danych.

Podkreślenia wymaga, iż wniesienie przedmiotowego sprzeciwu nie jest tożsame z instytucją „zastrzeżenia danych osobowych”.

Jakaś firma przysłała mi imiennie adresowane ulotki reklamowe. Nigdy nie byłem klientem tej firmy i nie wyrażałem na to zgody. Nie wiem do jakich jeszcze celów firma ta wykorzystuje informacje o mnie oraz jakie dane poza moim imieniem, nazwiskiem i adresem posiada. Gdzie mogę się dowiedzieć, w jaki sposób moje dane osobowe trafiły do tej firmy i do czego są wykorzystywane?

Ustawa o ochronie danych osobowych gwarantuje każdej osobie prawo uzyskania wyczerpującej informacji na temat jej danych osobowych przetwarzanych w zbiorach. Prawo to można zrealizować poprzez zażądanie od podmiotu wykorzystującego dane osobowe (ich administratora), np. firmy, która nadsyła ulotki reklamowe, informacji odnośnie ich przetwarzania. Między innymi podmiot, do którego osoba zwraca się z takim żądaniem, powinien poinformować ją o źródle, z którego informacje o niej pozyskał, celach, do których je wykorzystuje, zakresie i treści posiadanych danych. Aby taką informację uzyskać należy wystąpić do firmy nadsyłającej ulotki ze stosownym wnioskiem. Forma tego wniosku nie jest w ustawie określona.

Obowiązek udzielenia tej informacji przez administratora określony został w art. 33 ustawy o ochronie danych osobowych. Na podstawie tego przepisu podmiot, do którego zwrócono się o udzielenie informacji, powinien wyjaśnić osobie, która się o to zwróciła jej prawa oraz wskazać:

- ▶ czy zbiór istnieje,
- ▶ kto jest jego administratorem (poprzez określenie jego pełnej nazwy i adresu [siedziby], a w przypadku, gdy administratorem danych jest osoba fizyczna – jej imienia i nazwiska oraz miejsca zamieszkania),
- ▶ od kiedy dane są przetwarzane,
- ▶ jakie jest źródło pozyskania danych,

- ▶ w jaki sposób dane są udostępniane (w szczególności administrator jest zobowiązany do poinformowania o odbiorcach lub kategoriach odbiorców danych),
- ▶ jakie przesłanki przesądziły o podjęciu rozstrzygnięcia wyłącznie w wyniku operacji na danych osobowych prowadzonych w systemie informatycznym,
- ▶ podania w powszechnie zrozumiałej formie treści przetwarzanych danych (należy pamiętać, że nie oznacza to prawa wglądu do dokumentów, a jedynie prawo do informacji o treści danych osobowych).

Udzielenia takiej informacji administrator może odmówić jedynie wtedy, gdy spowodowałoby to:

1. ujawnienie wiadomości zawierających informacje niejawne,
2. zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa, życia i zdrowia ludzi lub bezpieczeństwa i porządku publicznego,
3. zagrożenie dla podstawowego interesu gospodarczego lub finansowego państwa,
4. istotne naruszenie dóbr osobistych osób, których dane dotyczą, lub innych osób.

Obowiązkiem administratora jest udzielenie żądanych informacji w terminie 30 dni. Informacja powinna być udzielona w zrozumiałej formie. Jeśli osoba o to wnioskuje, udziela się jej na piśmie.

Aby więc dowiedzieć się skąd firma reklamująca swoje produkty pozyskała dane osobowe, jakie dane posiada i do czego je wykorzystuje należy, realizując swoje prawo do informacji, wystąpić do tej firmy z wnioskiem o wyjaśnienie. Gdyby pozyskanie tych informacji z jakichś względów stało się utrudnione lub oczekiwana odpowiedź nie została udzielona fakt ten można, w formie skargi, zgłosić do Generalnego Inspektora Ochrony Danych, który w takich sprawach prowadzi postępowania administracyjne. Generalny Inspektor może bowiem nakazać udzielenia żądanej informacji.

Należy pamiętać również, w szczególności powinny pamiętać o tym podmioty, do których o informację się zwrócono, że art. 54 ustawy o ochronie danych osobowych przewiduje odpowiedzialność karną (karę grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności) za niedopełnienie obowiązku poinformowania osoby, której dane dotyczą, o jej prawach lub nieprzekazanie tej osobie informacji umożliwiających korzystanie z praw przyznanych jej w ustawie. W celu dochodzenia odpowiedzialności karnej konieczne jest skierowanie

sprawy na drogę postępowania karnego, czyli do organów ścigania: Policji bądź prokuratury.

Chcę pozyskać dane osobowe. Czy występując do administratora danych muszę posłużyć się jakimś specjalnym formularzem, czy też dane osobowe powinny zostać mi udostępnione, jeśli zwrócę się o nie zwykłym pismem?

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 3 czerwca 1998 r. w sprawie określenia wzoru wniosku o udostępnienie danych osobowych, zgłoszenia zbioru danych do rejestracji oraz imiennego upoważnienia i legitymacji służbowej inspektora Biura Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych (Dz.U. nr 80, poz. 522, ze zm.) określało wzór wniosku o udostępnienie danych osobowych. Obecnie rozporządzenie to nie obowiązuje, tym samym, aktualność utracił formularz wniosku o udostępnienie danych osobowych.

Nowe rozporządzenia wykonawcze do ustawy o ochronie danych osobowych, które weszły w życie w dniu 1 maja 2004 r., nie określiły wzoru wniosku o udostępnienie danych osobowych, nie ma zatem konieczności stosowania specjalnego formularza.

Każda pisemna forma jest dopuszczalna, zatem może to być np. list skierowany do administratora danych.

Możliwe jest też skorzystanie z nieobowiązującego już formularza wniosku o udostępnienie danych osobowych, zawiera on bowiem wszystkie elementy wymagane w obecnym stanie prawnym. Zniesienie obowiązku jego stosowania miało na celu ułatwienie pozyskania danych tym osobom, które miały trudności z dotarciem do tego formularza.

